

Загурська-Антонюк В. Ф., к. політ. н.,
доцент кафедри гуманітарних і соціальних наук
Житомирського державного технологічного університету

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА МІЛІТАРИЗМ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

На сучасному етапі розвитку людства глобальні проблеми активно вивчають провідні вчені світу. Загострення проблем світового характеру та зростання взаємозв'язків між процесами у світовому масштабі призвели до того, що наприкінці 60-х — на початку 70-х років ХХ ст. сформувалася нова міждисциплінарна наука — глобалістика. Адже глобальні проблеми набули планетарного характеру та стосуються інтересів усіх народів світу, загрожують деградацією й загибеллю усього людства, потребують невідкладних рішень та вимагають колективних зусиль, спільних дій усіх народів. Одними із найскладніших глобальних загроз у ХХІ столітті стали локальні військові конфлікти та війни гібридного характеру на геополітичному та територіальному ґрунті (наприклад, між Ізраїлем та Палестиною, Україною та Російською Федерацією і т. і.). Як зазначила канцлер Німеччини на другий день Міжнародної Мюнхенської конференції з безпеки від 7 лютого 2015 року, міжнародний тероризм і, зокрема, провокація та підтримка війни в Україні Російською Федерацією є викликом для всього світу, тому що загрожують повною дестабілізацією світового порядку, який неймовірними зусиллями встановлювався після ІІ світової війни.

З'ясовуючи сутність глобальних проблем, аналітики та учені по-різному трактують причини і природу їх загострення. Так, американські науковці В. Войскопер, Д. Блейні та інші учені, основними причинами зростання мілітаризації капіталістичної економіки вважають природно-історичні умови розвитку людини, її психологію, прагнення до насильства. Причину кризи навколишнього середовища американський учений Ф. Слейтер, швейцарський дослідник Ж. Дерст вбачають у притаманному людині інстинкті до руйнування. Західні ж ідеологи такою причиною називають зростання народонаселення, сучасний НТР, зростання промислового виробництва.

Вступаючи у ХХІ століття, світова спільнота своїм головним завданням вважала створення кращого для всіх людей світу, такого, в якому не буде місця конфліктам, війнам, агресії, нетерпимості, адже в межах міжнародних структур (ООН, ЄС, ПАРС, НАТО та ін.) у ІІ пол. ХХ ст. — на поч. ХХІ ст. були розроблені та апробовані, як очікувалося, досконалі механізми щодо підтримання міжнародного балансу та спокою. Останніх півтора роки, які переживає сьогодні Україна без перебільшення є найскладнішими за усю її незалежницьку історію. Новітня українська революція, яка вже увійшла в історію як Євромайдан або Революція Гідності, втрата частини території, яку окупувала сусідня держава, що позиціонувала себе дружньою упродовж усіх незалежницьких років нашого народу, трагічні події на східних землях України, вмиль перевернули уявлення мільйонів українців про сенс історії та ціну людського життя, про друзів і ворогів нашого народу, про громадянство і зрадництво. Більше того, локальний конфлікт в межах української держави, військова агресія Російської Федерації на східних землях нашої країни, поставили перед усім людством нові виклики, які загрожують не тільки повним крахом ціннісних і правових механізмів підтримання і гарантування безпеки у світі, але і посиленням впливу на геополітичний стан у сучасному світі жорстко-авторитарних систем (таких як Росія, Північна Корея і т. і.). Глобалістика — це система наукових знань про життєво важливі загальнолюдські проблеми. Частина з них пов'язана із взаємовідносинами всередині світового співтовариства (запобігання ядерному конфлікту, подолання відсталості країн, що розвиваються, вирішення військових конфліктів тощо), частина ж є відображенням кризи у взаємовідносинах між суспільством і природою (демографічна, продовольча, ресурсна, екологічна, енергетична тощо)

Глобалісти підтверджують, що до основних чинників, що спричинили виникнення глобальних проблем людства, можна віднести:

- швидке зростання чисельності населення (демографічний вибух);
- постійне нарощування промислового й сільськогосподарського виробництва;
- збільшення обсягу видобутку корисних копалин;
- житлове, промислове будівництво, прокладання нових транспортних магістралей, забруднення навколишнього середовища;
- особливо, **мілітаризація (!)** економіки окремих країн.

Тому серед глобальних проблем останнього двадцятиліття найчастіше фігурували проблеми миру та роззброєння, екологічна, продовольча, демографічна, енергетична, сировинна, подолання бідності та відсталості.

Упродовж багатьох століть на політичний розвиток людського суспільства впливали дві протилежні тенденції — створення світових імперій і національних держав. Тривалий час інтеграційні процеси, яких

вимагає розвиток світового господарства, відбувалися шляхом створення велетенських наддержав – імперій (Давня римська імперія, Австро-Угорська, Російська імперія, а сьогодні РФ), де можна мобілізувати великі трудові і фінансові ресурси, створювати місткий внутрішній ринок. Але поступово почала домінувати тенденція створення порівняно невеликих держав на національній основі, яка остаточно перемогла у ХХ ст. Боротьба цих двох напрямків світового політичного розвитку постійно призводить до виникнення міжнаціональних суперечностей, які дуже часто вирішується за допомогою воєн. Прикладом такої військової агресії стало вторгнення російських військ на українські території, адже Росія мала споконвічні імперські претензії на Україну, яка, долаючи неймовірні перепони, боролася за власне самовизначення та незалежність. Цей конфлікт порушує світовий баланс і порядок, який встановлювався після II світової війни протягом семидесяти років. Саме світові війни, до яких були залучені людські і матеріальні ресурси більшості країн світу, показали, що світові проблеми, насамперед політичні, треба якось вирішувати. Для цього після Першої світової війни була створена Ліга Націй, що трансформувалась після Другої світової в Організацію Об'єднаних Націй.

Зараз більшість регіональних конфліктів виникає на національній і релігійній основі. Особливо небезпечною є широка смуга регіональних конфліктів, що виникла на південних межах колишньої світової соціалістичної системи. Вона простягнулась від Південної Європи (держави колишньої Югославії, Албанія) через Кавказ (Грузія, Вірменія, Азербайджан, південь Росії) і Малу Азію (проблема Курдистану) до Центральної і Південної Азії (Афганістан, Таджикистан, прикордонні райони Індії і Пакистану, Шрі-Ланка), а сьогодні через Україну (анексія РФ Криму та зазіхання Росії на східні території української держави). У західній частині цієї зони явно спостерігається протистояння між християнським та мусульманським світом, а у східно-європейській частині криза спричинена імперськими претензіями Росії. У багатьох мусульманських країнах посилюється ісламський фундаменталізм, а у східній Європі набирає обертів крайній російський націоналізм («фашизм»), які, в однаковій мірі, становлять реальну загрозу для міжнародної стабільності. Для цього задіюються можливості ООН, ЄС та багатьох миротворчих організацій і авторитетних політичних діячів, а сьогодні – військових структур НАТО. А наслідком військово-політичних конфліктів є санкції до країн-агресорів та консервація розвитку багатьох країн, мільйонні потоки біженців, злидні і голод. Регіональні конфлікти часто породжують ще одну важливу сучасну проблему – міжнародний тероризм.

Підсумовуючи, слід зазначити, що участь України у вирішенні глобальних проблем людства може бути дуже помітною, і залежить вона, перш за все, у наведеному порядку у власній оселі. Україна, попри її складне становище, має значні перспективи у розв'язанні глобальних проблем. Наша держава – це велика і за територією, і за ресурсами держава світу. Достатньо сказати, що за територією, це одна з найбільших європейських держав, якщо не рахувати Росію, яка є євразійською країною. Україна займає 2 % світової території. Україна має потужний земельний фонд. На територію нашої держави припадає значна частина світової площі найродючіших земель, а саме чорнозему, що може поживити вкладення міжнародних інвестицій в аграрно-виробничу галузь, особливо, зважаючи на зростаючу продовольчу кризу. Тому такий статус нашої держави, а не тільки протистояння між західним та євразійським світами, є причиною боротьби між різними міжнародними суб'єктами (Європою та США) за вплив та допомогу у вирішенні нагальних проблем в Україні (військової агресії, енергетичної залежності та економічного колапсу). А це буде вагомим внеском у розв'язання загальносвітових проблем, таких як: 1) нестача продовольчих та трудових ресурсів (а це є можливим лише через здійснення системних реформ); 2) зменшення енергетичної залежності, за допомогою запровадження і виробництва альтернативних видів енергетики; 3) протидія агресивним авторитарним режимам (як в РФ, Північній Кореї, Ірані і т. і.), через захист і відвоювання власних територій, використовуючи допомогу і гарантії міжнародних структур.